

Σλαβόι Ζίζεκ

Στον απόηχο των επιθέσεων στο Παρίσι

η Αριστερά πρέπει να ενστερνιστεί τα ριζικά δυτικά της θεμέλια

Δεν θα έπρεπε να υπάρξει καμία «βαθύτερη κατανόηση» των τρομοκρατών του ISIS (υπό την έννοια του ότι «οι ελεεινές πράξεις τους αποτελούν ωστόσο αντίδραση στις κτηνώδεις ευρωπαϊκές επεμβάσεις»)· θα πρέπει να χαρακτηριστούν ως αυτό που είναι: το ισλαμοφασιστικό αντίστοιχο των ευρωπαίων αντι-μεταναστευτικών ρατσιστών.

Κατά το πρώτο μισό του 2015, η Ευρώπη ήταν απασχολημένη με τα ριζικά απελευθερωτικά κινήματα (τον ΣΥΡΙΖΑ και τους Ποδέμος), ενώ κατά το δεύτερο μισό της χρονιάς, η προσοχή στράφηκε στο «ανθρωπιστικό» ζήτημα των προσφύγων. Ο ταξικός αγώνας, κατεστάλη στην κυριολεξία και υποκαταστάθηκε από το φιλελεύθερο-πολιτισμικό ζήτημα της ανοχής και της αλληλεγγύης. Με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι, την Παρασκευή 13 Νοεμβρίου, ακόμα και αυτό το ζήτημα (το οποίο ακόμη αναφέρεται σε μεγάλα κοινωνικό-οικονομικά ζητήματα) υποσκιάζεται από την απλή αντιπολίτευση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων, παγιδευμένων σ' έναν ανελέητο πόλεμο με τις δυνάμεις της τρομοκρατίας.

Είναι εύκολο να φανταστούμε το τι θα επακολουθήσει: Παρανοϊκή αναζήτηση πρακτόρων του ISIS μεταξύ των προσφύγων. (Τα ΜΜΕ ήδη χαιρέκακα ανέφεραν ότι δύο από τους τρομοκράτες εισήλθαν στην Ευρώπη δια μέσου της Ελλάδος ως πρόσφυγες). Τα μεγαλύτερα θύματα των τρομοκρατικών επιθέσεων του Παρισιού θα είναι οι ίδιοι οι πρόσφυγες, και οι πραγματικοί νικητές, πίσω από τις κοινοτοπίες του στυλ «Είμαστε όλοι Παριζιάνοι», θα είναι απλώς οι υποστηρικτές του ολοκληρωτικού πολέμου και των δύο πλευρών. Με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να καταδικάσουμε πραγματικά τις δολοφονίες του Παρισιού: όχι μόνον με το να εμπλακούμε σε σώου αντι-τρομοκρατικής αλληλεγγύης, αλλά να επιμείνουμε στην απλή ερώτηση *cui bono* (ποιος ωφελείται;).

Το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται ο παγκόσμιος καπιταλισμός, καθίσταται ολοένα και πιο προφανές. Πως θα βγού-

με από αυτό; Ο Φρήντριχ Τζέημσον πρόσφατα πρότεινε την παγκόσμια στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας ως έναν τρόπο απελευθέρωσης: Τα κινήματα βάσης με δημοκρατική αφετηρία φαίνεται πως είναι καταδικασμένα να αποτύχουν, έτσι ίσως θα ήταν καλύτερο να σπάσουμε τον φαύλο κύκλο του παγκόσμιου καπιταλισμού μέσω της «στρατιωτικοποίησης», που σημαίνει το να αναστείλουμε την ισχύ των αυτορρυθμιζόμενων οικονομιών. Ίσως η εντεινόμενη προσφυγική κρίση στην Ευρώπη παρέχει μια ευκαιρία για να δοκιμαστεί αυτή η επιλογή.

Είναι τουλάχιστον σαφές ότι αυτό που χρειάζεται για να διακοπεί το χάος είναι μια μεγάλης κλίμακας συνεργασία και οργάνωση, η οποία περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται στα εξής: Κέντρα υποδοχής κοντά στην κρίση (Τουρκία, Λίβανος, ακτές της Λιβύης), μεταφορά όσων έχει εγκριθεί η είσοδος σε ευρωπαϊκούς σταθμούς μετεπιβίβασης, κι έπειτα αναδιανομή τους σε πιθανούς προορισμούς. Ο στρατός είναι ο μοναδικός φορέας που μπορεί να φέρει σε πέρας ένα τόσο μεγάλο έργο με οργανωμένο τρόπο. Το να ισχυρίζεται κανείς ότι ένας τέτοιος ρόλος για τον στρατό μυρίζει κατάσταση έκτακτης ανάγκης είναι ανώφελο. Όταν έχεις δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων που διέρχονται μέσα από πυκνοκατοικημένες περιοχές ανοργάνωτα, βρίσκεσαι μπροστά σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης –και σε τέτοια κατάσταση βρίσκονται αυτή τη στιγμή περιοχές της Ευρώπης. Έτσι, είναι παρανοϊκό το να σκέφτεται κανείς ότι μια τέτοια διαδικασία μπορεί να αφεθεί να ξεδιπλώνεται ανεξέλεγκτα. Αν όχι για οτιδήποτε άλλο, οι πρόσφυγες χρειάζονται προμήθειες και ιατρική φροντίδα.

Για να τεθεί υπό έλεγχο η προσφυγική κρίση, απαιτείται η αμφισβήτηση των αριστερών ταμπού

Για παράδειγμα, το δικαίωμα στην «ελεύθερη μετακίνηση» θα πρέπει να περιοριστεί, αν όχι για κανέναν άλλον λόγο από το ότι ήδη δεν υφίσταται μεταξύ των προσφύγων, των οποίων η ελευθερία μετακίνησης εξαρτάται από την ταξική τους θέση. Έτσι, τα κριτήρια αποδοχής και εγκατάστασης θα πρέπει να προσδιοριστούν με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο –ποιους και πόσους δεχόμαστε, που επανεγκαθίστανται, κ.λπ. Η δεξιοτεχνία έγκειται εδώ στο να βρεθεί μια μέση οδός μεταξύ της ικανοποίησης των επιθυμιών των προσφύγων (λαμβάνοντας υπόψη την θέλησή τους να μετακινηθούν σε χώρες που ήδη διαθέτουν συγγενείς, κ.ο.κ.) και τις δυνατότητες των διάφορων χωρών.

Ένα ακόμα ταμπού που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε αφορά τα πρότυπα και τους κώδικες. Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι πρόσφυγες προέρχονται από μια κουλτούρα που είναι ασύμβατη με τις δυτικοευρωπαϊκές ιδέες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ανοχή ως λύση (αμοιβαίος σεβασμός των ευαισθησιών του ενός και του άλλου) προφανώς δεν λειτουργεί: Οι φονταμενταλιστές Μουσουλμάνοι βρίσκουν αδύνατο να ανεχτούν τις βλάσφημες εικόνες, και το παράτολμο χιούμορ μας, πράγματα τα οποία θεωρούμε μέρος των ελευθεριών μας. Οι δυτικοί φιλελεύθεροι, αντιστοίχως, βρίσκουν αδύνατο να ανεχτούν πολλές πρακτικές της μουσουλμανικής κουλτούρας.

Εν ολίγοις, τα πράγματα εκρήγνυνται όταν τα μέλη μιας θρησκευτικής κοινότητας θεωρούν τον ίδιο τον τρόπο ζωής μιας άλλης κοινότητας ως βλάσφημο ή

προσβλητικό, ανεξάρτητα από το εάν συνιστά μια ευθεία επίθεση στην θρησκεία τους. Αυτό συμβαίνει όταν οι μουσουλμάνοι εξτρεμιστές επιτίθενται σε ομοφυλόφιλους ή λεσβίες στην Ολλανδία και την Γερμανία, και αυτό συμβαίνει όταν παραδοσιακοί Γάλλοι πολίτες βλέπουν μια γυναίκα καλυμμένη με μπούρκα ως επίθεση στην γαλλική τους ταυτότητα. Το οποίο εξηγεί ακριβώς το γιατί θεωρούν αδύνατο να παραμείνουν σιωπηλοί όταν αντικρίζουν στο διάβα τους μια καλυμμένη γυναίκα.

Για να χαλιναγωγηθεί αυτή η τάση, θα πρέπει να γίνουν δύο πράγματα. Πρώτον, να διατυπωθεί ένα μίνιμουμ σύνολο κανόνων, αναγκαστικών για όλους, οι οποίοι περιλαμβάνουν την θρησκευτική ελευθερία, την προστασία της ατομικής ελευθερίας απέναντι στις πιέσεις της ομάδας, τα δικαιώματα των γυναικών κ.ο.κ –δίχως τον φόβο ότι τέτοιοι κανόνες μπορεί να φανούν «Ευρωκεντρικοί». Δεύτερον, εντός αυτών των ορίων, να επιμείνει αδιακρίτως στην ανοχή των διαφορετικών τρόπων ζωής. Και εάν αυτοί οι κανόνες και η επικοινωνία δεν λειτουργήσουν, τότε η ισχύς του νόμου θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τις μορφές της.

Ένα άλλο ταμπού που θα πρέπει να ξεπεραστεί αφορά στην εξίσωση κάθε αναφοράς στην ευρωπαϊκή απελευθερωτική κληρονομιά με τον πολιτισμικό ιμπεριαλισμό και τον ρατσισμό. Παρά την (μερική) υπευθυνότητα της Ευρώπης για την κατάσταση από την οποία διαφεύγουν οι πρόσφυγες, έχει έρθει ο καιρός να εγκαταλείψουμε τις αριστερές ιερεμιάδες που επιτίθενται στον Ευρωκεντρισμό.

Τα διδάγματα του μετά την 11η Σεπτεμβρίου κόσμου, είναι ότι το όνειρο του Φράνσις Φουκουγιάμα για μια παγκόσμια φιλελεύθερη δημοκρατία βρίσκεται στο τέλος του, και ότι, στο επίπεδο της οικονομίας, ο καπιταλισμός των πολυεθνικών έχει κυριαρχήσει σε παγκόσμια κλίμακα. Στην πραγματικότητα, τα έθνη του Τρίτου Κόσμου που ενστερνίζονται αυτή την παγκόσμια τάξη είναι εκείνα που αναπτύσσονται τώρα με μια θεαματική ταχύτητα. Η μάσκα της πολιτισμικής ποικιλομορφίας συντηρείται από τον ενεργό οικουμενισμό του παγκόσμιου κεφαλαίου· ακόμα καλύτερα αν το πολιτικό συμπλήρωμα του παγκόσμιου κεφαλαίου βασίζεται στις κατονομαζόμενες και ως «ασιατικές αξίες».

Ο παγκόσμιος καπιταλισμός δεν έχει κανένα πρόβλημα να προσαρμόστεί σε μια ποικιλία τοπικών θρησκειών, πολιτισμών και παραδόσεων. Έτσι η ειρωνεία του αντι-ευρωκεντρισμού είναι ότι, εκ μέρους της αντι-αποικιοκρατίας, κριτικάρει την Δύση εκείνη ακριβώς την ιστορική στιγμή όπου ο παγκόσμιος καπιταλισμός δεν χρειάζεται πλέον τις δυτικές πολιτισμικές αξίες προκειμένου να λειτουργήσει ομαλά. Με λίγα λόγια, κάποιος τείνει να απορρίψει τις δυτικές πολιτισμικές αξίες την στιγμή που πολλές από αυτές τις αξίες (εξισωτισμός, θεμελιώδη δικαιώματα, ελευθερία του τύπου, κράτος πρόνοιας κ.ο.κ.), μπορούν να λειτουργήσουν ως όπλο ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, εάν επαναξιολογηθούν κριτικά. Μήπως έχουμε ήδη ξεχάσει πως ακόμα και αυτή η ιδέα της Κομμουνιστικής απελευθέρωσης διατυπώθηκε από τον Μαρξ ως μια εξ ολοκλήρου «ευρωκεντρική» ιδέα;

Το επόμενο ταμπού που αξίζει να αφήσουμε πίσω μας είναι ότι οποιαδήποτε κριτική στην Ισλαμική δεξιά συνιστά μια μορφή «Ισλαμοφοβίας». Αρκε-

τά με αυτόν τον παθολογικό φόβο αρκετών δυτικών φιλελεύθερων αριστερών που ανησυχούν μήπως καταδικαστούν ως ένοχοι Ισλαμοφοβίας. Για παράδειγμα, ο Σαλμάν Ρουσντί αποκηρύχθηκε για αναιτιολόγητη πρόκληση των Μουσουλμάνων, και συνακόλουθα θεωρήθηκε (τουλάχιστον εν μέρει) ως υπεύθυνος για τον φετβά που τον καταδίκαζε σε θάνατο. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας στάσης είναι εκείνη που θα περίμενε κανείς σε τέτοιες περιπτώσεις: Όσο περισσότερο οι Δυτικοί φιλελεύθεροι αριστεροί τσαλαβουτούν στις ενοχές τους, τόσο περισσότερο κατηγορούνται από τους μουσουλμάνους φονταμενταλιστές ως υποκριτές που προσπαθούν να αποκρύψουν το μίσος τους για το Ισλάμ.

Αυτή η συνομοταξία αναπαράγει τέλεια το παράδοξο του υπερεγώ: Όσο περισσότερο υπακούς στον ψευδο-ηθικό παράγοντα που το σαδιστικό και πρωτόγονο υπερεγώ απαιτεί από έσενα, τόσο ένοχος καθίστασαι για ηθικό μαζοχισμό και ταύτιση με τον επιτιθέμενο. Έτσι, όσο περισσότερο ανέχεσαι τον ισλαμικό φονταμενταλισμό, τόσο ισχυρή καθίσταται και η πίεσή του επάνω σου.

Και κανείς θα πρέπει να είναι βέβαιος ότι το ίδιο ισχύει για την εισροή των μεταναστών: Όσο περισσότερο ανοιχτή θα είναι γι’ αυτούς η Δυτική Ευρώπη, τόσο πιο πολύ θα αναγκάζεται να αισθάνεται ένοχη για το ότι δεν δέχεται ακόμα περισσότερους. Ποτέ δεν θα είναι αρκετοί. Και με αυτούς που βρίσκονται εδώ, όσο περισσότερη ανοχή επιδεικνύει κανείς απέναντι στον τρόπο ζωής τους, τόσο περισσότερο θα καθίσταται ένοχος για το ότι δεν επέδειξε αρκετή ανοχή.

Πολιτική οικονομία των προσφύγων: Παγκόσμιος καπιταλισμός και στρατιωτική επέμβαση

Ως μακροπρόθεσμη στρατηγική, θα πρέπει να επικεντρώσουμε πάνω σε εκείνο που δεν μπορούμε παρά να ορίσουμε ως «πολιτική οικονομία των προσφύγων», πράγμα που σημαίνει να εστιάσουμε στις απώτερες αιτίες που υποκρύπτονται στις δυναμικές του παγκόσμιου καπιταλισμού και των στρατιωτικών επεμβάσεων. Η εντεινόμενη αποσταθεροποίηση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως το πραγματικό πρόσωπο της Νέας Τάξης Πραγμάτων. Πάρτε για παράδειγμα την κρίση των τροφίμων, που τώρα μαστίζει τον «αναπτυσσόμενο κόσμο». Κανείς άλλος δεν μίλησε πιο ξεκάθαρα από τον Μπίλ Κλίντον, στην διάρκεια μιας συνάντησης του ΟΗΕ το 2008 κατά την Παγκόσμια Ημέρα των Τροφίμων, ότι η κρίση των τροφίμων που υφίσταται σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν μπορεί να αποδοθεί στις συνήθεις αιτίες όπως είναι η διαφθορά, η αναποτελεσματικότητα ή ο κρατικός παρεμβατισμός –η κρίση οφείλεται απευθείας στην παγκοσμιοποίηση της γεωργίας. Η ουσία της ομιλίας του Κλίντον ήταν ότι η παρούσα παγκόσμια κρίση των τροφίμων δείχνει πως «όλοι τα κάναμε μαντάρα, συμπεριλαμβανομένου και εμού κατά την θητεία μου ως πρόεδρος», αντιμετωπίζοντας τις καλλιέργειες των τροφίμων ως εμπορεύματα αντί για ένα ζωτικό δικαίωμα των φτωχών του πλανήτη.

Ο Κλίντον ήταν πολύ ξεκάθαρος ρίχνοντας το φταίξιμο όχι μόνο σε μεμονωμένα κράτη ή κυβερνήσεις αλλά και στις μακροπρόθεσμες παγκόσμιες πολιτικές των ΗΠΑ και της Ε.Ε., που υλοποιού-

σαν επί δεκαετίες η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και άλλοι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί. Τέτοιες πολιτικές πίεσαν τις Αφρικανικές και Ασιατικές χώρες να κατευθύνουν τις κυβερνητικές επιδοτήσεις τους σε λιπάσματα, βελτιωμένους σπόρους και άλλες γεωργικές εισροές. Αυτό επέτρεψε την χρησιμοποίηση της πιο εύφορης γης για την καλλιέργεια προϊόντων προς εξαγωγή, πράγμα το οποίο συνακόλουθα υπονόμευσε την αυτάρκεια των χωρών αυτών. Η ενσωμάτωση της τοπικής γεωργίας στην παγκόσμια οικονομία ήταν το αποτέλεσμα τέτοιων «δομικών μεταρρυθμίσεων», και οι συνέπειες ήταν σαρωτικές: Οι αγρότες πετάχτηκαν έξω από την γη τους και εξωθήθηκαν σε παραγκουπόλεις ιδανικές για εργασιακά κάτεργα, ενώ οι οικονομίες των χωρών τους έπρεπε να στηρίζονται ολοένα και περισσότερο στις εισαγωγές τροφίμων. Με αυτόν τον τρόπο, κρατούνται σε καθεστώς μετα-αποικιακής εξάρτησης και έγιναν ολοένα και πιο ευάλωτες στις διακυμάνσεις της αγοράς. Για παράδειγμα, οι τιμές του σιταριού εκτοξεύθηκαν πέρυσι σε χώρες όπως η Αϊτή και η Αιθιοπία, οι οποίες εξάγουν αγροτικά προϊόντα για βιοκαύσιμα, γεγονός που με την σειρά του οδηγεί τους πληθυσμούς τους σε λιμοκτονία.

Προκειμένου κανείς να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτά τα προβλήματα, θα πρέπει να επινοήσει νέες, μεγάλης κλίμακας μορφές συλλογικής δράσης· ούτε η συνήθης κρατική παρέμβαση, ούτε η πολυεκθειαζόμενη αυτοδιαχείριση μπορεί φέρει σε πέρας αυτό το έργο. Εάν το πρόβλημα δεν λυθεί, θα πρέπει να αναλογιστεί κανείς στα σοβαρά ότι προσεγγίζουμε μια νέα εποχή απαρτχάιντ όπου οι περίκλειστες, πλούσιες σε πόρους περιοχές του πλανήτη θα διαχωριστούν από εκείνες που βρίσκονται σε μόνιμη κατάσταση πείνας και πολέμου. Τι θα πρέπει να κάνουν οι λαοί στην Αϊτή και στις άλλες περιοχές που παρουσιάζουν έλλειψη τροφίμων; Δεν έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα να επαναστατήσουν βίαια; Ή να γίνουν πρόσφυγες; Παρά τις κριτικές στην οικονομική νεο-αποικιοκρατία, ακόμα δεν έχουμε συνειδητοποιήσει πλήρως τα καταστροφικά αποτελέσματα της παγκόσμιας αγοράς σε πολλές τοπικές οικονομίες.

Όσο για τις απροκάλυπτες (αλλά και τις συγκεκαλυμμένες) στρατιωτικές επεμβάσεις, τα αποτελέσματα τους είναι ομολογημένα: Αποτυχημένα Κράτη. Δεν θα υπήρχαν πρόσφυγες δίχως τον ISIS και δεν θα υπήρχε ο ISIS δίχως την αμερικάνικη κατοχή στο Ιράκ κ.ο.κ. Σε μια ζοφερή προφητεία, λίγο πριν τον θάνατό του, ο Συνταγματάρχης Μουαμάρ Καντάφι είπε: «Ακούστε τώρα, εσείς, νατοϊκοί. Βομβαρδίζετε ένα τείχος, το οποίο έφραζε τον δρόμο στην αφρικανική μετανάστευση προς την Ευρώπη, αλλά και τους τρομοκράτες της Αλ-Κάιντα. Αυτό το τείχος ήταν η Λιβύη. Τώρα το γκρεμίζετε. Είστε ηλίθιοι, και θα καείτε στην κόλαση των χιλιάδων μεταναστών από την Αφρική». Δεν υποδείκνυε το προφανές;

Η ρώσικη θέση, που επί της ουσίας επιβεβαιώνει τον Καντάφι, διατηρεί στοιχεία αλήθειας, παρά την προφανή γεύση μιας «μακαρονάδας αλά Πούτιν». Ο Μπόρις Ντολγκώφ του Strategic Culture Foundation που εδρεύει στην Μόσχα, δήλωσε στο πρακτορείο TASS:

> Ότι η προσφυγική κρίση είναι αποτέλεσμα των πολιτικών των ΗΠΑ-Ε.Ε είναι ορατό και με γυμνό μάτι… Η καταστροφή του Ιράκ, η καταστροφή της Λιβύης και οι προσπάθειες για την ανα-

> τροπή του Μπασάρ αλ Άσαντ στη Συρία με την βοήθεια του ριζοσπαστικού Ισλάμ *–αυτό είναι* συνέπεια των πολιτικών ΗΠΑ και Ε.Ε., και οι εκατοντάδες χιλιάδες των προσφύγων είναι το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής.

Παρομοίως, η Ιρίνα Ζβγιαγκέλσκαγια, του τμήματος Ανατολικών Σπουδών στο Κρατικό Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων της Μόσχας, είπε στο TASS:

> Ο εμφύλιος πόλεμος της Συρίας και οι εντάσεις στο Ιράκ και την Λιβύη συνεχίζουν να πυροδοτούν τις μεταναστευτικές ροές, αλλά δεν πρόκειται για την αποκλειστική αιτία. Συμφωνώ με εκείνους που βλέπουν τα τωρινά γεγονότα ως μια τάση προς μια ακόμη μαζική επανεγκατάσταση λαών, που εγκαταλείπουν τις πιο αδύναμες χώρες με τις αναποτελεσματικές οικονομίες τους. Υπάρχουν συστημικά προβλήματα που σπρώχνουν τους ανθρώπους να εγκαταλείπουν τις εστίες τους, και να παίρνουν τους δρόμους. Και η φιλελεύθερη ευρωπαϊκή νομοθεσία επιτρέπει σε πολλούς όχι μόνον να παραμένουν στην Ευρώπη, αλλά να ζουν εκεί με επιδόματα δίχως την αναζήτηση εργασίας.

Και ο Ευγένι Γκρίσκοβετς, Ρώσος συγγραφέας, σεναριογράφος και σκηνοθέτης, συμφωνεί γράφοντας στο ιστολόγιό του:

> Αυτοί οι άνθρωποι είναι εξαντλημένοι, εξοργισμένοι και ταπεινωμένοι. Δεν έχουν καμία ιδέα ευρωπαϊκών αξιών, τρόπων ζωής, παραδόσεων, πολυπολιτισμού ή ανοχής. Δεν θα συμφωνήσουν ποτέ να συμμορφωθούν στους ευρωπαϊκούς νόμους… Δεν θα αισθανθούν ποτέ ευγνώμονες απέναντι στους λαούς των χωρών στις οποίες κατάφεραν να εισέλθουν, επειδή τα ίδια αυτά κράτη είχαν πρώτα προκαλέσει εάν λοτρό αίματος στις δικές τους χώρες… Η Άγκελα Μέρκελ ορκίζεται ότι η σύγχρονη γερμανική κοινωνία και η Ευρώπη είναι προετοιμασμένη να αντιμετωπίσει τα προβλήματα… Αυτό είναι ψέμα και ανοησία!

Ωστόσο, ενώ υπάρχει μια γενική αλήθεια σε όλα αυτά, δεν θα έπρεπε κανείς να διαγράψει ένα νοητικό άλμα από αυτήν την γενίκευση προς το εμπειρικό γεγονός των προσφύγων που συρρέουν στην Ευρώπη, και απλώς να αποδεχθεί την πλήρη υπαιτιότητα. Οι ευθύνες, είναι κοινές. Πρώτον, η Τουρκία παίζει ένα καλοσχεδιασμένο πολιτικό παιχνίδι (επίσημα πολεμάει τον ISIS, αλλά στην πραγματικότητα βομβαρδίζει τους Κούρδους που πραγματικά πολεμούν τον ISIS). Κι έπειτα έχουμε τις ταξικές διαιρέσεις μέσα στον ίδιο τον Αραβικό Κόσμο (οι υπερπλούσιες Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ, Κατάρ και τα Εμιράτα δεν δέχονται σχεδόν κανέναν πρόσφυγα). Και βέβαια, τι γίνεται με το Ιράκ και τα δεκάδες δισεκατομμύρια τόνους αποθεμάτων πετρελαίου; Πως, μέσα από όλο αυτό το χάος, ξεπροβάλλει ένα κύμα προσφύγων;

Αυτό που όντως γνωρίζουμε είναι ότι μια πολύπλοκη οικονομία μεταφοράς των προσφύγων κερδίζει εκατομμύρια εκατομμυρίων δολάρια. Ποιος την χρηματοδοτεί; Ποιος την κατευθύνει; Που είναι οι ευρωπαϊκές μυστικές υπηρεσίες; Εξερευνούν αυτόν τον σκοτεινό υπόκοσμο; Το γεγονός ότι οι πρόσφυγες βρίσκονται σε μια απελπισμένη κατάσταση σε καμία περίπτωση δεν ακυρώνει το γεγονός ότι η πλημμυρίδα τους προς την Ευρώπη είναι μέρος ενός καλο-οργανωμένου σχεδίου.

Η Νορβηγία υπάρχει, σίγουρα

Ας απαντήσω, τώρα, στις δήθεν αριστερές επικρίσεις, οι οποίες θεώρησαν προ-

βληματική την αμφισβήτηση των προαναφερθέντων ταμπού, όπως εκφράσυηκαν σε σχετικά άρθρα στα *London Review of Books* και *In These Times*. Ο Νίκ Ρήμερ, γράφοντας στο *Jacobin*, καταδικάζει τις «αντιδραστικές ανοησίες» που «προωθώ»:

> Θα έπρεπε να είναι προφανές στον Ζίζεκ ότι η Δύση δεν μπορεί να επέμβει στρατιωτικά μ' έναν τρόπο που αποφεύγει τις «νεοαποικιακές παγίδες του πρόσφατου παρελθόντος». Οι πρόσφυγες, από την πλευρά τους, δεν είναι οδοιπόροι στο έδαφος κάποιου άλλου, παρόντες μόνο υπό την ανοχή του, και ως τέτοιοι, αντικείμενα «φιλοξενίας». Ανεξάρτητα από τα ήθη που φέρουν μαζί τους, θα πρέπει να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα ως μέλη των ποικίλων κοινοτήτων που συγκροτούν την Ευρώπη –ένας πλουραλισμός τον οποίον αγνοεί ολοκληρωτικά η αποστομωτική αναφορά του Ζίζεκ στον ένα και μοναδικό «δυτικοευρωπαϊκό τρόπο ζωής».

Ο ισχυρισμός που κρύβεται πίσω από αυτήν την άποψη είναι πολύ ισχυρότερος από το *qui est ici est d'ici* (αυτοί που είναι εδώ είναι από εδώ) του Αλαίν Μπαντιού –είναι μάλλον κάτι σαν *qui veut venir ici est d'ici* (εκείνοι που επιθυμούν να έρθουν εδώ είναι από εδώ). Αλλά ακόμα και εάν το δεχτούμε, ο Ρήμερ αγνοεί ολοκληρωτικά την ουσία της παρατήρησής μου: βεβαίως και «θα έπρεπε να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα όπως και τα μέλη των ποικίλων κοινοτήτων που απαρτίζουν την Ευρώπη», αλλά ποια ακριβώς είναι αυτά τα «ίδια δικαιώματα» που οι πρόσφυγες θα πρέπει να απολαμβάνουν;

Ενώ η Ευρώπη τώρα αγωνίζεται για πλήρη δικαιώματα στους ομοφυλόφιλους και τις γυναίκες (το δικαίωμα στην έκτρωση, τα δικαιώματα για γάμους ιδίων φύλων κ.ο.κ.), θα πρέπει αυτά τα δικαιώματα να επεκταθούν και στους ομοφυλόφιλους και τις γυναίκες που βρίσκονται μεταξύ των προσφύγων, ακόμα και εάν συγκρούονται με «τα ήθη που φέρουν μαζί τους» (όπως πολύ συχνά συμβαίνει); Και αυτή η πλευρά δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να απορριφθεί ως περιθωριακή: Από την Μπόκο Χαράμ, στον Ρόμπερτ Μουγκάμπε και από εκεί στον Βλαδίμηρο Πούτιν, η αντι-αποικιακή κριτική της Δύσης ολοένα και περισσότερο εμφανίζεται ως απόρριψη της δυτικής «σεξουαλικής» σύγχυσης, και ως απαίτηση για την επιστροφή στην παραδοσιακή σεξουαλική ιεραρχία.

Και, βέβαια, γνωρίζω πολύ καλά πως η άμεση εξαγωγή του δυτικού φεμινισμού και των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο της ιδεολογικής και οικονομικής νεο-αποικιοκρατίας (όλοι θυμόμαστε πως κάποιες αμερικανίδες φεμινίστριες υποστήριξαν την αμερικάνικη επέμβαση στο Ιράκ ως έναν τρόπο να απελευθερωθούν οι γυναίκες εκεί, ενώ το αποτέλεσμα υπήρξε ακριβώς το αντίθετο). Αλλά αρνούμαι κατηγορηματικά να συνάγω από αυτό, το συμπέρασμα ότι η Δυτική Αριστερά θα πρέπει να πραγματοποιήσει εδώ έναν «στρατηγικό συμβιβασμό» και να αποδεχθεί σιωπηρά τα «ήθη» της ταπείνωσης των γυναικών και των ομοφυλοφίλων στο πλαίσιο του «ευρύτερου» αντιιμπεριαλιστικού αγώνα.

Μαζί με τον Γιούργκεν Χάμπερμας και τον Πήτερ Σήγκερ, ο Ρήμερ με κατηγορεί εν συνεχεία ότι συμμερίζομαι «μια ελιτίστικη αντίληψη για την πολιτική –η διαφωτισμένη πολιτική τάξη εναντίον ενός ρατσιστικού και βυθισμένου στην άγνοια

πληθυσμού». Όταν διαβάζω κάτι τέτοια, και πάλι δεν μπορώ να πιστέψω στα μάτια μου! Σαν να μην ήμουν εγώ που έχω γράψει σελίδες και σελίδες για να αντιπαρατεθώ ακριβώς στην ευρωπαϊκή φιλελεύθερη πολιτική ελίτ! Όσο για τον «ρατσιστή και βυθισμένο στην άγνοια πληθυσμό», σκοντάφτουμε εδώ μπροστά σε ένα ακόμα αριστερό ταμπού: Ναι, αδιαμφισβήτητα, μεγάλα κομμάτια της εργατικής τάξης στην Ευρώπη είναι ρατσιστικά και αντι-μεταναστευτικά, ένα γεγονός το οποίο δεν θα πρέπει να αντιπαρέλθουμε ως απλό αποτέλεσμα της χειραγώγησης μιας στην ουσία της «προοδευτικής» εργατικής τάξης. Η κριτική του Ρήμερ, καταλήγει ως εξής:

> Η φαντασίωση του Ζίζεκ ότι οι πρόσφυγες αποτελούν απειλή για τον «δυτικό τρόπο ζωής», που μπορεί να αντιμετωπιστεί από καλύτερους τρόπους στρατιωτικής και οικονομικής «επέμβασης» στο εξωτερικό, αποτελεί το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα πως οι κατηγορίες μέσω των οποίων πραγματοποιείται η ανάλυση μπορεί να ανοίξουν τον δρόμο στην αντίδραση.

Όσο για τον κίνδυνο στρατιωτικών επεμβάσεων, γνωρίζω πολύ καλά, και επίσης θεωρώ μια δίκαιη επέμβαση σχεδόν ανέφικτη. Αλλά όταν μιλάω για την αναγκαιότητα μιας ριζικής οικονομικής αλλαγής, προφανώς δεν αποσκοπώ σε κάποιου είδους «οικονομική επέμβαση», παράλληλα με την στρατιωτική, αλλά σε έναν ολικό, ριζικό μετασχηματισμό του παγκόσμιου καπιταλισμού που θα πρέπει να ξεκινήσει στην ίδια την ανεπτυγμένη Δύση. Κάθε αυθεντικός αριστερός γνωρίζει ότι είναι η μόνη πραγματική λύση – δίχως αυτήν, η ανεπτυγμένη Δύση θα συνεχίζει να διαλύει τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, και με φανφάρες θα περιθάλπει στοργικά τους φτωχούς της.

Στο ίδιο μήκος κύματος, η κριτική του Σαμ Κρις είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και με κατηγορεί ότι δεν είμαι αυθεντικός Λακανικός:

> Είναι δυνατόν να υποστηρίξουμε ότι οι μετανάστες είναι περισσότερο Ευρωπαίοι από την ίδια την Ευρώπη. Ο Ζίζεκ κοροϊδεύει την ουτοπική επιθυμία για μια Νορβηγία που δεν υπάρχει, και επιμένει ότι οι μετανάστες θα πρέπει να μείνουν όπου τους στέλνουν. (Δεν φαίνεται να περνάει από τη σκέψη του ότι εκείνοι που προσπαθούν να φτάσουν σε κάποια συγκεκριμένη χώρα μπορεί να έχουν ήδη εκεί μέλη της οικογένειάς τους, ή μπορεί να μιλούν την γλώσσα της, επιλογές που καθοδηγούνται ακριβώς από την επιθυμία να *ενσωματωθούν*. Κι επίσης –αυτή ακριβώς δεν είναι η λειτουργία του *objet petit a* [το ανικανοποίητο αντικείμενο του πόθου[1]]; Τι είδος Λακανικός είναι αυτός που λέει σε κάποιους ότι θα πρέπει να εγκαταλείψουν δραστικά την επιθυμία τους ακριβώς επειδή δεν μπορεί να ικανοποιηθεί; Ή μήπως οι μετανάστες δεν αξίζουν την πολυτέλεια του ασυνειδήτου;) Στο Καλαί, οι μετανάστες προσπαθούν να προσεγγίσουν το Ηνωμένο Βασίλειο διαδηλώνοντας ενάντια στις συνθήκες παραμονής τους κραδαίνοντας πλακάτ που απαιτούν «την ελευθερία της μετακίνησης για όλους». Αντίθετα με την φυλετική ισότητα ή την ισότητα των φύλων, η ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων δια μέσω των εθνικών συνό-

[1] Στη Λακανική Θεωρία της ψυχανάλυσης, το *objet petit a* (αντικείμενο του πόθου) είναι κάτι εξωτερικό ως προς την ατομική ύπαρξη που εγκιβωτίζεται πάντοτε στον Άλλον. Ο Λακάν επέμενε ότι ο όρος του πρέπει να χρησιμοποιείται αμετάφραστος, ως ένα είδος αλγεβρικού συμβόλου. [Σ.τ. Μετ.]

ρων υποτίθεται ότι είναι μια καθολική ευρωπαϊκή αξία η οποία έχει εφαρμοστεί έμπρακτα –αλλά, βέβαια, μόνον για τους Ευρωπαίους. Αυτοί οι διαδηλωτές καταδεικνύουν το ψευδές του όποιου ισχυρισμού ότι υφίσταται κάποιο μέρος της Ευρώπης όπου ισχύουν καθολικές αξίες. Ο Ζίζεκ μπορεί να προσλαμβάνει τον «ευρωπαϊκό τρόπο ζωής» υπό τη μορφή ασαφών και υπερβατικών γενικεύσεων, αλλά εδώ παίρνει σάρκα και οστά. Εάν η πρόκληση της μετανάστευσης είναι πρόκληση της ευρωπαϊκής οικουμενικότητας ενάντια στον οπισθοδρομικό και καταπιεστικό τοπικισμό, τότε αυτός ο τοπικισμός αφορά ολόκληρη την Ευρώπη… Η «ανυπαρξία της Νορβηγίας», δεν είναι μια θεωρητική ανάλυση, αλλά ευγενικές λέξεις εγκάρδιας συμβουλής προς το αυτί της ευρωπαϊκής γραφειοκρατικής τάξης, αυτής που δεν ενδιαφέρεται διόλου για τον Λακάν. Όσο για την επιμονή του σε μια «ριζική οικονομική αλλαγή», αυτή η επιστολική δομή διαβεβαιώνει ότι μια τέτοια αλλαγή, προς το παρόν, δεν τίθεται καν στο τραπέζι. Εξ ου και η επιμονή ότι δεν υπάρχει, και ποτέ δεν πρόκειται να υπάρξει μια Νορβηγία. Οι καπιταλιστές δεν είναι διατεθειμένοι να την φτιάξουν, και ο Ζίζεκ δεν επιδιώκει να απευθυνθεί σε εκείνους που θα μπορούσαν να το κάνουν. Στους οποίους, μια μαρξιστική απάντηση θα έλεγε ότι αν δεν υπάρχει Νορβηγία, τότε θα πρέπει να την οικοδομήσουμε οι ίδιοι.

Το «οι μετανάστες είναι πιο ευρωπαίοι από την ίδια την Ευρώπη», είναι μια παλιά αριστερή θέση την οποία κι εγώ την είχα χρησιμοποιήσει πολύ συχνά, αλλά θα πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι για το τι σημαίνει. Στην ανάγνωση που πραγματοποιεί ο επικριτής μου, σημαίνει ότι οι μετανάστες πραγματώνουν την αρχή της «ελευθερίας στην μετακίνηση για όλους», πιο αυθεντικά από την ίδια την Ευρώπη. Αλλά και πάλι, κάποιος θα πρέπει να είναι ακριβής σε αυτό το σημείο. Υπάρχει «ελευθερία της μετακίνησης» υπό την έννοια της ελευθερίας του να ταξιδεύεις, και πιο ριζικά η «ελευθερία της μετακίνησης» υπό την έννοια της ελευθερίας της εγκατάστασης σε όποια χώρα επιθυμώ. Αλλά το αξίωμα που θέτουν οι πρόσφυγες στο Καλαί δεν είναι μόνο η ελευθερία του να ταξιδεύεις, αλλά μάλλον κάτι σαν «Ο καθένας έχει δικαίωμα να εγκαθίσταται σε όποιο μέρος του κόσμου επιθυμεί, και η χώρα στην οποία εισερχόμαστε είναι υποχρεωμένη να μας παρέχει αυτό το δικαίωμα». Η Ε.Ε. διασφαλίζει (περίπου, λιγότερο ή περισσότερο) αυτό το δικαίωμα για τα μέλη της, και το να απαιτείς την παγκοσμιοποίηση αυτού του δικαιώματος ισοδυναμεί με το να διευρύνεις την Ε.Ε. στον υπόλοιπο πλανήτη.

Η πραγματοποίηση αυτής της ελευθερίας δεν προϋποθέτει τίποτα λιγότερο από μια ριζική κοινωνικό-οικονομική επανάσταση. Γιατί; Αναδύονται νέες μορφές άπαρτχαιντ. Στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο μας, τα προϊόντα κυκλοφορούν ελεύθερα, όχι όμως και οι άνθρωποι. Η συζήτηση γύρω από τα πορώδη τείχη αλλά και την απειλή που αντιπροσωπεύει ο κατακλυσμός των αλλοδαπών αποτελούν εγγενείς ενδείξεις το τι είναι λανθασμένο σχετικά με την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση. Είναι σαν οι πρόσφυγες να επιθυμούν να επεκτείνουν την ελεύθερη, παγκόσμια κυκλοφορία των εμπορευμάτων εξίσου και στους ανθρώπους, αλλά αυτό είναι προς το παρόν ανέφικτο εξαιτίας των περιορισμών που επιβάλλονται από τον παγκόσμιο καπιταλισμό.

Από μια μαρξιστική σκοπιά, «η ελευθερία της μετακίνησης» συσχετίζεται με

την ανάγκη του κεφαλαίου για μια «ελεύθερη» εργατική δύναμη –εκατομμύρια αποσχίστηκαν από τον κοινοτικό τους βίο προκειμένου να απορροφηθούν σε εργασιακά κάτεργα. Το σύμπαν του κεφαλαίου συσχετίζεται με την ατομική ελευθερία της μετακίνησης μ' έναν εγγενώς αντιφατικό τρόπο: Ο καπιταλισμός χρειάζεται «ελεύθερες» ατομικότητες ως φτηνή εργατική δύναμη, αλλά ταυτοχρόνως απαιτεί να ελέγχει την κίνησή τους καθώς δεν μπορεί να αντέξει τις ίδιες ελευθερίες και τα δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους.

Είναι ένα καλό σημείο αφετηρίας γι' αυτόν τον αγώνα η απαίτηση για ριζική ελευθερία της μετακίνησης, ακριβώς επειδή αυτή δεν υφίσταται στα πλαίσια της παρούσας τάξης πραγμάτων; Ο επικριτής μου παραδέχεται το ανέφικτο του αιτήματος που προτάσσουν οι πρόσφυγες, ωστόσο αυτός το αποδέχεται επειδή ακριβώς είναι ανέφικτο –την ίδια στιγμή που με κατηγορεί για έναν μη-λακανικό, ωμό πραγματισμό. Το κομμάτι σχετικά με το *objet a* ως ανέφικτο είναι απλώς γελοίες, θεωρητικές ανοησίες. Η «Νορβηγία» στην οποία αναφέρομαι δεν είναι το *objet a*, αλλά απλώς μια φαντασίωση. Οι πρόσφυγες που θέλουν να προσεγγίσουν την Νορβηγία αντιπροσωπεύουν μια ιδιάζουσα περίπτωση ιδεολογικής φαντασίωσης –μια φαντασιακή μορφοποίηση που συσκοτίζει τους εγγενείς ανταγωνισμούς. Πολλοί από τους πρόσφυγες επιθυμούν και την πίτα ολάκερη και τον σκύλο χορτάτο: Περιμένουν την καλύτερη εκδοχή του δυτικού κράτους-πρόνοιας την ίδια στιγμή που διατηρούν τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής τους, παρ όλο που σε ορισμένες από τις βασικές του εκδοχές αυτός ο τρόπος ζωής είναι ασύμβατος με τα ιδεολογικά θεμέλια του δυτικού κράτους-πρόνοιας.

Η Γερμανία αρέσκεται στο να επισείει την ανάγκη να ενσωματώσει τους πρόσφυγες πολιτισμικά και κοινωνικά. Ωστόσο –και εδώ είναι ακόμα ένα ταμπού που πρέπει να αμφισβητηθεί– πόσοι από τους πρόσφυγες επιθυμούν να ενσωματωθούν; Και εάν το εμπόδιο στην ενσωμάτωση δεν είναι μόνο ο δυτικός ρατσισμός; (Συμπτωματικά, η προσήλωση στο *objet a* του καθενός σε καμία περίπτωση δεν διασφαλίζει την αυθεντικότητα του πόθου –ακόμα και μια σύντομη ανάλυση του *Mein Kampf* καθιστά σαφές ότι οι Εβραίοι ήταν το *objet a* του Χίτλερ, και σίγουρα παρέμεινε πιστός στο έργο της εξολόθρευσής τους). Αυτό είναι το πρόβλημα με τον ισχυρισμό του «αν δεν υπάρχει Νορβηγία, θα πρέπει να την οικοδομήσουμε από μόνοι μας». Ναι, αλλά δεν θα πρόκειται για την φαντασιακή «Νορβηγία» την οποία ονειρεύονται οι πρόσφυγες.

Τελετουργική βία και φονταμενταλισμός

Παρομοίως, στην επίθεση που μου απευθύνει, ο Σεμπάστιαν Σούλερ θέτει το ερώτημα: «Μήπως ο Ζίζεκ τείνει προς το PEGIDA (Πατριώτες Ευρωπαίοι Ενάντια στην Ισλαμοποίηση της Δύσης);

Το σχόλιο του Σούλερ στο ιστολόγιό του μου αποδίδει και μια δήλωση την οποία, ασφαλώς, δεν έκανα ποτέ: «Δεν γνωρίζω πλέον καμία τάξη, μόνο Ευρωπαίους». Αυτό που θα πρέπει να κάνουμε είναι να υπερβούμε το κλισέ των προσφύγων ως προλεταρίων οι οποίοι «δεν έχουν να χάσουν τίποτε πέραν των αλυσίδων τους», εισβάλλοντας στην μπουρζουάδικη Ευρώπη: Υπάρχουν ταξικές διαφοροποιήσεις στην Ευρώπη, όπως και στην

Μέση Ανατολή, και η ερώτηση κλειδί είναι το πώς αυτές οι διαφορετικές ταξικές δυναμικές αλληλεπιδρούν.

Αυτό μας οδηγεί στην μομφή ότι, ενώ υποβάλλω σε κριτική τη σκοτεινή πλευρά της ισλαμικής δεξιάς, παραμένω σιωπηλός σχετικά με την σκοτεινή πλευρά του ευρωπαϊκού κόσμου. «Και τι θα γίνει με τους Εσταυρωμένους στα σχολεία; Με την φορολόγηση της Εκκλησίας; Με τις διαφορετικές χριστιανικές σέκτες που διέπονται από εξωφρενικές ηθικές αντιλήψεις; Με τους Χριστιανούς που αναγγέλλουν ότι οι ομοφυλόφιλοι θα ψηθούν στην κόλαση;». Πρόκειται για μια περίεργη μομφή –οι παραλληλισμοί μεταξύ του Χριστιανικού και του Μουσουλμανικού φονταμενταλισμού είναι ένα ζήτημα που έχει αναλυθεί καθ' υπερβολήν στα ΜΜΕ μας (καθώς και στα βιβλία μου).

Ας είναι, όμως, ας θυμηθούμε το τι συνέβη στο Ρόδερχαμ της Αγγλίας[2]: Μεταξύ του 1997 και του 2013 τουλάχιστον 1.400 παιδιά υποβλήθηκαν σε μια κτηνώδη σεξουαλική εκμετάλλευση· παιδιά στην ηλικία των 11 βιάστηκαν πολλαπλώς, απήχθησαν, εκδόθηκαν σε άλλες πόλεις, ξυλοκοπήθηκαν και έπεσαν θύμα εκβιασμών· «λούστηκαν με βενζίνη και απειλήθηκαν ότι θα τους βάλουν φωτιά, απειλήθηκαν με όπλα, εξαναγκάστηκαν να παραστούν σε κτηνώδεις βιασμούς, απειλούμενοι ότι θα είναι τα επόμενα θύματα αν το μαρτυρήσουν οπουδήποτε, όπως οι επίσημες εκθέσεις αναφέρουν». Υπήρξαν τρεις προηγούμενες απόπειρες να διερευνηθεί το σκάνδαλο, οι οποίες δεν οδήγησαν πουθενά. Μια από τις εξεταστικές επιτροπές υποστήριξε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου, απέφυγαν να ανακινήσουν το ζήτημα από τον φόβο μήπως κατηγορηθούν ως «ρατσιστές». Γιατί; Διότι οι εμπλεκόμενοι ήταν σχεδόν αποκλειστικά μέλη των πακιστανικών συμμοριών και τα θύματά τους –τα οποία οι θήτες συνήθιζαν να αποκαλούν ως «λευκά σκουπίδια»– ήταν λευκές μαθήτριες.

Οι αντιδράσεις ήταν προβλέψιμες. Πολλοί από την αριστερά, κυρίως μέσω γενικεύσεων, υιοθέτησαν κάθε πιθανή στρατηγική προκειμένου να συσκοτίσουν τα γεγονότα. Εκδηλώνοντας την πολιτική ορθότητα στην χειρότερή της εκδοχή, σε δύο άρθρα του *Γκάρντιαν*, οι δράστες προσδιορίζονταν αφηρημένα ως «Ασιάτες». Ακούστηκαν διάφορες αιτιάσεις. Ότι το ζήτημα δεν είχε να κάνει με την εθνικότητα και την θρησκεία, αλλά μάλλον είχε σχέση με την κυριαρχία των ανδρών πάνω στις γυναίκες. Ποιοι είμαστε εμείς, με την παιδοφιλία της Εκκλησίας μας και τον Jimmy Saville,[3] για να υιοθετήσουμε μια υπεροπτική ηθική στάση απέναντι σε μια θυματοποιημένη μειονότητα; Μπορεί κανείς να φανταστεί κάποιον πιο αποτελεσματικό τρόπο ώστε να αφεθεί το πεδίο ελεύθερο για το UKIP και άλλους αντι-μετανάστες λαϊκιστές

[2] Ο συγγραφέας αναφέρεται σ' ένα φρικτό σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε το 2014, και αφορούσε ένα κύκλωμα μαζικής και οργανωμένης σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, στο Ρόδερχαμ του Σάουθ Γιόρκσαιρ της Αγγλίας, το οποίο δρούσε από το 1997 έως το 2013. Οι δράστες ήταν όλοι ασιατικής καταγωγής, κυρίως από το Πακιστάν και κατηγορήθηκαν για βιασμούς, μαστροπεία, βιαιοπραγίες, εκβιασμούς. [Σ.τ.Μ.]

[3] Βρετανός Ντίσκ-Τζόκεϋ, ραδιοφωνικός και τηλεοπτικός παραγωγός, και σελέμπριτι περσόνα. Μετά τον θάνατό του, αποκαλύφθηκε ότι υπήρξε σε όλη του την ζωή παιδόφιλος, εμπλεκόμενος σε εκατοντάδες υποθέσεις σεξουαλικής παρενόχλησης. [Σ.τ.Μ].

που εκμεταλλεύονται την ανησυχία των απλών ανθρώπων;

Αυτό που δεν γίνεται αντιληπτό είναι ότι ένας τέτοιος αντιρατσισμός είναι στην πραγματικότητα μια μορφή κεκαλυμμένου ρατσισμού, από την στιγμή που συγκαταβατικά αντιμετωπίζει τους Πακιστανούς ως κατώτερα ηθικά όντα που δεν πρέπει να υπάγονται στα συνηθισμένα ανθρώπινα κριτήρια.

Προκειμένου να αμφισβητήσει αυτό το αδιέξοδο, θα πρέπει κανείς να ξεκινήσει με τις αναλογίες που υφίστανται μεταξύ των γεγονότων του Ρόδερχαμ και την παιδοφιλία στο εσωτερικό της Καθολικής Εκκλησίας. Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με μια οργανωμένη –ακόμα και τελετουργική– συλλογική δράση. Στην περίπτωση του Ρόδερχαμ, ένας ακόμα παραλληλισμός μπορεί να αποβεί ακόμα πιο καίριος. Μια από τις τρομακτικές συνέπειες της ετεροχρονικότητας στην οποία τελούν τα διαφορετικά επίπεδα της κοινωνικής ζωής είναι η άνοδος της συστηματικής βίας εναντίον των γυναικών. Η βία που συσχετίζεται μ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο δεν είναι τυχαία βία αλλά συστηματική –ακολουθεί ένα μοτίβο και μεταδίδει ένα ξεκάθαρο μήνυμα. Ενώ δικαιούμαστε να φρίττουμε για τους γυναικείους βιασμούς στην Ινδία, όπως απέδειξε η Αρουντάτι Ρόυ, η αιτία της σφοδρής ηθικής αντίδρασης αφορούσε στο ότι οι βιαστές ήταν φτωχοί από κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Παρ' όλα αυτά, η παγκόσμια ηχώ της βίας κατά των γυναικών είναι ύποπτη, θα άξιζε, ίσως, τον κόπο να διευρύνουμε την οπτική μας και να συμπεριλάβουμε και άλλα ανάλογα φαινόμενα.

Η κατά συρροήν δολοφονίες γυναικών στην Σιουδάδ Χουάρες, στην μεθόριο ΗΠΑ-Μεξικού, δεν συνιστούν μόνον ιδιωτικές παθολογίες, αλλά μια τελετουργική δραστηριότητα, μέρος της υποκουλτούρας των τοπικών συμμοριών και έχει ως στόχο τις μοναχικές νεαρές γυναίκες που εργάζονται στα καινούργια εργοστάσια συναρμολόγησης. Αυτές οι δολοφονίες είναι ξεκάθαρες περιπτώσεις «ανδροκρατικών αντιδράσεων» απέναντι σε μια νέα τάξη ανεξάρτητων εργαζόμενων γυναικών: Η κοινωνική αποσύνθεση που συμβαίνει εξαιτίας της ταχείας εκβιομηχάνισης και του εκσυγχρονισμού προκαλεί μια κτηνώδη αντίδραση στους άνδρες που βιώνουν αυτήν την εξέλιξη ως απειλή. Και το κρίσιμο στοιχείο σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι η εγκληματική βίαιη πράξη δεν αφορά ένα αυθόρμητο ξέσπασμα της ωμής, κτηνώδους ενέργειας η οποία σπάει τις αλυσίδες των πολιτισμένων ηθών, αλλά κάτι επίκτητο, εξωτερικά επιβαλλόμενο, τελετουργικό, και μέρος της συλλογικής συμβολικής ουσίας μιας κοινότητας. Αυτό που υποκρύπτεται από τα μάτια του «αθώου» δημόσιου βλέμματος δεν είναι η ωμή βιαιότητα της πράξης, αλλά ακριβώς ο «πολιτισμικός», τελετουργικός χαρακτήρας του ως συμβολικού εθίμου.

Η ίδια αποτρεπτική κοινωνική-τελετουργική λογική τίθεται επί τω έργω όταν οι εκπρόσωποι της Καθολικής Εκκλησίας επιμένουν ότι οι διηπειρωτικές υποθέσεις παιδοφιλίας, όσο αποτρόπαιες κι αν είναι, αποτελούν εσωτερικό πρόβλημα της Εκκλησίας, και συνακόλουθα καταδεικνύουν μεγάλη απροθυμία να συνεργαστούν με την αστυνομία στην διερεύνησή τους. Οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας, υπό μια έννοια, έχουν δίκιο. Η παιδοφιλία των Καθολικών ιερέων δεν είναι κάτι που κυρίως αφορά στα άτομα που τυ-

χαία (διάβαζε: προσωπικά) συνέβη και διάλεξαν το επάγγελμα του ιερέα. Είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί την Καθολική Εκκλησία ως θεσμό, και εγγράφεται στην απώτερη λειτουργία της ως κοινωνιο-συμβολικός θεσμός. Δεν αφορά το «προσωπικό» ασυνείδητο μεμονωμένων ατόμων, αλλά το «ασυνείδητο» του ίδιου του θεσμού. Δεν είναι κάτι που συμβαίνει επειδή ο θεσμός έχει να προσαρμόσει τον εαυτό του στις παθολογικές πραγματικότητες της λιμπιντικής ζωής, αλλά κάτι που ο ίδιος ο θεσμός χρειάζεται προκειμένου να αναπαράγει τον εαυτό του. Κάποιος θα μπορούσε κάλλιστα να φανταστεί έναν «στρέιτ» (όχι παιδόφιλο) ιερέα ο οποίος, μετά από χρόνια υπηρεσίας, εμπλέκεται στην παιδοφιλία επειδή η ίδια η λογική του θεσμού τον διαφθείρει σε αυτήν. Ένα τέτοιο θεσμικό ασυνείδητο καθορίζει την άρρητη πλευρά, η οποία ακριβώς ως άρρητη, συντηρεί τον δημόσιο θεσμό. (Στον αμερικάνικο στρατό, αυτή η σκοτεινή πλευρά συγκροτείται από άσεμνα, σεξουαλικής φύσεως καψώνια που συμβάλλουν στην αλληλεγγύη της ομάδας). Με άλλα λόγια, δεν είναι απλά το ότι για λόγους κομφορμισμού, η Εκκλησία προσπαθεί να υποκρύψει αυτά τα σκάνδαλα παιδοφιλίας: Προς υπεράσπιση του εαυτού της, η Εκκλησία υπερασπίζεται το πιο απόκρυφο, ανήθικο μυστικό της. Το να ταυτοποιηθεί κανείς με αυτήν την απόκρυφη πλευρά είναι το κλειδί της ίδιας της ταυτότητας ενός Χριστιανού ιερέα: Εάν ένας ιερέας σοβαρά (όχι απλώς ρητορικά) καταδικάζει αυτά τα σκάνδαλα συνακόλουθα εξαιρεί τον εαυτό του από την εκκλησιαστική κοινότητα. Δεν είναι πλέον «ένας από εμάς». Παρομοίως, όταν ένας Αμερικάνος Νότιος του 1920 κατήγγειλε την Κου Κλουξ Κλαν στην Αστυνομία εξοβέλιζε τον εαυτό του από την κοινότητα προδίδοντας την πρωταρχική της αλληλεγγύη.

Θα πρέπει να προσεγγίσουμε τα γεγονότα του Ρόδερχαμ ακριβώς με τον ίδιο τρόπο από την στιγμή που έχουμε απέναντί μας το «πολιτικό ασυνείδητο» της πακιστανικής μουσουλμανικής νεολαίας. Το είδος της βίας που τίθεται σε λειτουργία δεν είναι η χαοτική βία αλλά η ιεροποιημένη βία με σαφή ιδεολογικά περιγράμματα. Μια ομάδα νέων, η οποία βιώνει τον εαυτό της ως περιθωριοποιημένη και υποτελή, εκδικείται πάνω στα χαμηλής ταξικής προέλευσης κορίτσια της κυρίαρχης ομάδας. Είναι εντελώς δόκιμο να θέσουμε το ερώτημα εάν υπάρχουν πτυχές της θρησκείας και της κουλτούρας τους οι οποίες να ανοίγουν τον δρόμο για βιαιοπραγίες εναντίον των γυναικών δίχως να κατηγορήσουμε το Ισλάμ ως τέτοιο (το οποίο από μόνο του δεν είναι περισσότερο μισογυνιστικό από τον Χριστιανισμό). Σε πολλές ισλαμικές χώρες και κοινότητες, μπορεί κανείς να παρατηρήσει συσχέτιση μεταξύ της βίας εναντίον των γυναικών, της υποταγής τους, και της εξαίρεσής τους από τον δημόσιο χώρο.

Πολλές φονταμενταλιστικές ομάδες και κινήματα θέτουν στην κορυφή της ατζέντας τους την αυστηρή επιβολή της ιεραρχικής σεξουαλικής διαφοροποίησης. Αλλά θα πρέπει να εφαρμόσουμε τα ίδια κριτήρια και στις δύο (χριστιανικό και ισλαμικό φονταμενταλισμό) πλευρές, δίχως να φοβόμαστε να παραδεχτούμε ότι η φιλελεύθερη-εκκοσμικευμένη κριτική του φονταμενταλισμού επίσης έχει προσβληθεί από αναλήθειες.

Η κριτική του θρησκευτικού φονταμενταλισμού στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ είναι ένα παλιό ζήτημα με άπειρες παραλ-

λαγές. Ο αυτο-ικανοποιούμενος τρόπος με τον οποίον η φιλελεύθερη ιντελιγκέντσια διακωμωδεί τους φονταμενταλιστές καλύπτει το πραγματικό πρόβλημα, το οποίο έγκειται στην κυμμένη ταξική του διάσταση. Η άλλη όψη αυτής της «διακωμώδησης» είναι η παθητική αλληλεγγύη στους πρόσφυγες και η όχι λιγότερο λανθασμένη παθητική αυτοταπείνωση της αυτοεικόνας μας. Η πραγματική πρόκληση είναι να χτίσουμε γέφυρες μεταξύ της «δικής μας» και της «δικής τους» εργατικής τάξης. Δίχως αυτήν την ενότητα (που περιλαμβάνει την κριτική και την αυτοκριτική και των δύο πλευρών) η ταξική πάλη διολισθαίνει εξ ολοκλήρου στον πόλεμο των πολιτισμών. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο θα πρέπει να εγκαταλείψουμε ένα ακόμα ταμπού.

Οι ανησυχίες και οι έγνοιες που προκαλούν οι πρόσφυγες σε αυτούς που αποκαλούμε «συνηθισμένους ανθρώπους» πολύ συχνά απορρίπτονται ως έκφραση ρατσιστικών προκαταλήψεων, αν όχι ως έκφραση απροκάλυπτου νεοφασισμού. Θα πρέπει δηλαδή να επιτρέψουμε στους PEGIDA & Σια να καταστούν ο μοναδικός δρόμος για όλους αυτούς;

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι το ίδιο μοτίβο χαρακτηρίζει την «ριζοσπαστική» αριστερή κριτική προς τον Bernie Sanders[4]: Αυτό που ενοχλεί τους επικριτές του, είναι ακριβώς η στενή του σχέση με τους μικροκαλλιεργητές και τους άλλους εργαζόμενους του Βερμόντ, οι οποίοι συνήθως στηρίζουν στα εκλεκτορικά σώματα τους Συντηρητικούς Ρεπουμπλικάνους. Ο Σάντερς είναι πρόθυμος να αφουγκραστεί τις ανησυχίες και τις έγνοιες τους, και όχι να τις απορρίψει ως λευκά ρατσιστικά σκουπίδια.

Από πού προέρχεται η απειλή;

Το να ακούει κανείς τις ανησυχίες των συνηθισμένων ανθρώπων, βέβαια, σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται ότι θα πρέπει να υιοθετήσει και την βασική θέση τους –την ιδέα δηλαδή ότι οι απειλές στον τρόπο ζωής τους εισάγονται απ' έξω, από τους ξένους, από τον «άλλον». Η πρόκληση είναι μάλλον να τους διδάξει κανείς να αναγνωρίζουν την δική τους υπευθυνότητα απέναντι στο μέλλον τους. Για να εξηγήσουμε αυτό το σημείο, ας πάρουμε ένα παράδειγμα από ένα άλλο σημείο του πλανήτη.

Η νέα ταινία του Ούντι Αλόνι, «Σταθμός 48» (θα προβληθεί το 2016), καταπιάνεται με την δεινή θέση των νέων «ισραηλο-παλαιστινίων» (των απογόνων παλαιστινιακών οικογενειών που έμειναν στο Ισραήλ μετά το 1949), των οποίων η καθημερινή ζωή συνεπάγεται έναν διαρκή αγώνα σε δύο μέτωπα –ενάντια στην κρατική καταπίεση του ισραηλινού κράτους καθώς και απέναντι στις φονταμε-

[4] Ο Μπέρνι Σάντερς είναι ανεξάρτητος Αμερικάνος Γερουσιαστής της πολιτείας Βερμόντ των ΗΠΑ. Στις τελευταίας εκλογές απέσπασε ένα θεαματικό 71% επί του συνόλου των ψήφων. Προέρχεται από την Νέα Αμερικάνικη Αριστερά, και συμμετείχε στο «κίνημα» (the movement) κατά την δεκαετία του 1960. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970, συμμετείχε σε διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις ως ανεξάρτητος. Το 1981 εξελέγη δήμαρχος του Μπέρλινγκτον, της πιο πολυπληθούς πόλης του Βερμόντ. Επανεξελέγη τρεις φορές, κι έπειτα μεταπήδησε στο Κογκρέσο. Από το 2006 είναι Γερουσιαστής. Αντιτάσσεται στην επιθετική αμερικανική εξωτερική πολιτική, και περιγράφει τον εαυτό του ως «δημοκράτη σοσιαλιστή» κοντά στο «νορδικό» (σκανδιναβικό) μοντέλο. [Σ.τ.Μ]

νταλιστικές πιέσεις της ίδιας της κοινότητάς τους. Τον πρωταγωνιστικό ρόλο υποδύεται ο Ταμέρ Ναφάρ, διάσημος ισραηλο-παλαιστίνιος ράπερ, που, στην μουσική του, καταγγέλλει την παράδοση των «φόνων τιμής» Παλαιστινίων κοριτσιών, από τις οικογένειές τους. Ένα περίεργο περιστατικό συνέβη στον Ναφάρ κατά την διάρκεια μιας πρόσφατης επίσκεψής του στις ΗΠΑ. Στο UCLA, αφού ο Ναφάρ έπαιξε το κομμάτι που διαμαρτύρεται ενάντια στους «φόνους τιμής», κάποιοι αντι-σιωνιστές φοιτητές τον έψεξαν ότι προωθεί την σιωνιστική αντίληψη για τους Παλαιστίνιους ως πρωτόγονους βαρβάρους. Πρόσθεσαν ότι, εάν πράγματι συμβαίνουν ορισμένοι φόνοι τιμής, εκείνο που είναι υπεύθυνο γι' αυτούς είναι το Ισραήλ καθώς η κατοχή εξαναγκάζει τους Παλαιστινίους να ζουν σε πρωτόγονες, εξουθενωτικές συνθήκες. Ιδού η αξιοπρεπής απάντηση του Ναφάρ: «*Όταν με επικρίνετε, επικρίνετε την ίδια μου την κοινότητα στα Αγγλικά για να εντυπωσιάσετε τους ριζοσπάστες καθηγητές σας. Τραγουδώ στα Αραβικά για να προστατέψω τις γυναίκες της γειτονιάς μου*».

Μια ενδιαφέρουσα πτυχή της τοποθέτησης του Ναφάρ είναι ότι δεν προστατεύει μόνον τις Παλαιστίνιες κοπέλες από την οικογενειακή τρομοκρατία, αλλά τις διευκολύνει ώστε να παλέψουν οι ίδιες για τους εαυτούς τους –να πάρουν το ρίσκο. Στο τέλος της ταινίας του Αλόνι, αφού το κορίτσι αποφασίζει να συμμετάσχει σε μια συναυλία ενάντια στην θέληση της οικογένειας της, το τέλος του έργου έρχεται μ' ένα σκοτεινό προαίσθημα ότι θα τελεστεί ένας ακόμη φόνος τιμής.

Στην ταινία του Σπάικ Λί, «Μάλκολμ Χ» υπάρχει μια εξαιρετική λεπτομέρεια: Αφού ο Μάλκολμ Χ δίνει μια ομιλία σ' ένα πανεπιστήμιο, μια λευκή φοιτήτρια τον προσεγγίζει και τον ρωτάει τι θα μπορούσε να κάνει για να βοηθήσει στον αγώνα των μαύρων. Εκείνος απαντάει: «Τίποτα». Η ουσία αυτής της απάντησης δεν είναι ότι οι λευκοί δεν θα πρέπει να κάνουν τίποτα. Αντίθετα, θα πρέπει πρώτον να αποδεχθούν ότι η απελευθέρωση των μαύρων είναι πρώτα και κύρια έργο των ίδιων των μαύρων, όχι κάτι που τους απονέμεται ως δώρο από τους καλούς φιλελεύθερους λευκούς. Μόνον στην βάση αυτής της παραδοχής μπορούν να κάνουν κάτι για να βοηθήσουν τους μαύρους. Εδώ βρίσκεται και η ουσία αυτών που λέει ο Ναφάρ: Οι Παλαιστίνιοι δεν χρειάζονται την πατερναλιστική βοήθεια των Δυτικών φιλελεύθερων, και ακόμα λιγότερο χρειάζονται την σιωπή τους σχετικά με τους «φόνους τιμής» ως μέρος του «σεβασμού» που επιδεικνύει η Δυτική Αριστερά στον τρόπο ζωής των Παλαιστινίων. Η επιβολή των δυτικών αξιών ως οικουμενικά ανθρώπινα δικαιώματα, και ο σεβασμός των διαφορετικών πολιτισμών, ανεξάρτητα από τις φρικιαστικές παραμέτρους που κάποτε εμπεριέχουν αυτοί οι πολιτισμοί, είναι δύο πλευρές της ίδιας ιδεολογικής εξαπάτησης.

Προκειμένου να απορρίψουμε στην πράξη την εσωτερική ξενοφοβία ενάντια στις εξωτερικές απειλές, θα πρέπει να απορρίψουμε την ίδια την πρωταρχική της παραδοχή, δηλαδή το ότι κάθε εθνική ομάδα διαθέτει την δική της «Ιθαγενία». Στις 7 Σεπτεμβρίου 2015, η Σάρα Πέιλιν έδωσε μια συνέντευξη στο Fox News, στον οικοδεσπότη της εκπομπής «Fox and Friends», Steve Doocey:

> Αγαπώ τους μετανάστες. Αλλά όπως και ο Ντόναλντ Τράμπ, απλώς πιστεύω ότι είναι πάρα πολλοί σε αυτήν την χώρα.

> Οι Μεξικανο-αμερικάνοι, οι Αφροαμερικάνοι, οι Ιθαγενείς Αμερικανοί –αλλοιώνουν την πολιτισμική σύνθεση των ΗΠΑ συγκριτικά με εκείνη που υπήρχε την εποχή των ιδρυτών του Έθνους. Πιστεύω ότι θα πρέπει να απευθυνθούμε σε μερικές από αυτές τις ομάδες και να τους ζητήσουμε ευγενικά: «Θα μπορούσατε να επιστρέψετε σπίτι σας; Θα μπορούσατε να μας ξαναδώσετε την χώρα μας πίσω»;

«Σάρα, ξέρεις ότι σε συμπαθώ», της αντιγύρισε ο Doocey, «Και πιστεύω ότι είναι έξοχη ιδέα σε ό,τι αφορά στους Μεξικανούς. Αλλά που μπορούν να πάνε οι Ιθαγενείς Αμερικάνοι; Δεν έχουν που να επιστρέψουν, έτσι δεν είναι;»

Η Πέιλιν απάντησε: «Λοιπόν, νομίζω ότι θα πρέπει να επιστρέψουν στην Ιθαγενία, ή εκεί από όπου ήρθαν. Τα φιλελεύθερα ΜΜΕ αντιμετωπίζουν τους Ιθαγενείς Αμερικάνους λες και είναι θεοί. Σαν να έχουν κάποιο αυτόματο δικαίωμα να ζουν σε αυτή την χώρα. Αλλά νομίζω ότι εάν δεν μπορούν να μάθουν πως να κατέβουν από τα άλογα και να ξεκινήσουν να μιλούν Αμερικάνικα, θα πρέπει να επίσης σταλούν πίσω».

Δυστυχώς, αμέσως μετά την δημοσιοποίησή της μάθαμε ότι αυτή η ιστορία –πολύ καλή για να είναι αληθινή– ήταν μια καλοστημένη φάρσα της Daily Currant. Ωστόσο, όπως λένε, «ακόμα και αν δεν είναι αλήθεια θα μπορούσε να είναι». Στην γελοιότητά της, αποκαλύπτει την κρυμμένη φαντασίωση που συντηρεί το αντι-μεταναστευτικό όραμα: Στον σύγχρονο χαοτικό, παγκόσμιο κόσμο υπάρχει μια «Ιθαγενία» στην οποία κανονικά ανήκουν οι άνθρωποι που μας ενοχλούν. Αυτό το όραμα πραγματοποιήθηκε στην Νότιο Αφρική του απάρτχαιντ, υπό την μορφή των Μπαντουστάν – περιοχές που ορίστηκαν για τους μαύρους κατοίκους της χώρας. Οι λευκοί της Νοτίου Αφρικής δημιούργησαν τα Μπαντουστάν με την ιδέα ότι θα τα καταστήσουν ανεξάρτητα, διασφαλίζοντας έτσι ότι οι μαύροι Νοτιοαφρικάνοι θα χάσουν το δικαίωμα του πολίτη στις υπόλοιπες περιοχές όπου έλεγχαν οι λευκοί. Παρ όλο που τα Μπαντουστάν είχαν προσδιοριστεί ως «οι πραγματικές εστίες» των μαύρων της Νοτίου Αφρικής, διαφορετικές ομάδες μαύρων εξωθήθηκαν σε αυτά με βίαιο και αυθαίρετο τρόπο. Τα Μπαντουστάν αντιστοιχούσαν στο 13% της συνολικής έκτασης της χώρας, και είχαν διαχωριστεί προσεκτικά ώστε να μην περιλαμβάνουν σημαντικά ορυκτά αποθέματα –τα πλούσια σε πόρους εδάφη θα παρέμεναν στα χέρια του λευκού πληθυσμού. Η Πράξη Πολιτογράφησης των Μαύρων (1970), όριζε τυπικά όλους τους Μαύρους Νοτιοαφρικάνους ως πολίτες των Μπαντουστάν, ακόμα και αν έμεναν στην «Λευκή Νότια Αφρική», και ακύρωνε την Νοτιοαφρικάνικη ιθαγένειά τους. Από την σκοπιά του Άπαρτχαιντ, αυτή η λύση υπήρξε ιδανική: Οι λευκοί κατείχαν την περισσότερη γη ενώ οι μαύροι είχαν κηρυχθεί ξένοι στην ίδια τους την χώρα και αντιμετωπίζονταν ως φιλοξενούμενοι εργάτες οι οποίοι, οποιαδήποτε στιγμή, θα μπορούσαν να απελαθούν στην «πατρίδα» τους. Αυτό που δεν μπορεί να διαφύγει από την αντίληψή μας είναι η τεχνητή φύση της όλης διαδικασίας. Ξαφνικά, είπαν στους Μαύρους ότι η πιο άγονη και αφιλόξενη γη ήταν «η πραγματική τους πατρίδα». Και σήμερα, ακόμα και εάν ένα Παλαιστινιακό Κράτος θα προέκυπτε στην Δυτική Όχθη, θα είχε την μορφή ενός τέτοιου Μπαντουστάν, η τυπική «ανεξαρτησία» του οποίου θα εξυπηρετούσε τον

στόχο να απαλλάξει την ισραηλινή κυβέρνηση από οποιαδήποτε ευθύνη για την ευημερία των ανθρώπων που ζουν εκεί.

Ωστόσο θα πρέπει να προσθέσουμε σε αυτήν την ανάλυση, ότι και η πολυπολιτισμική ή αντι-ιμπεριαλιστική υπεράσπιση των «διαφορετικών τρόπων ζωής» είναι εξ ίσου λανθασμένη. Τέτοιες αντιλήψεις καλύπτουν τους ανταγωνισμούς που υφίστανται στο εσωτερικό αυτών των συγκεκριμένων τρόπων, δικαιολογώντας πράξεις βίας, σεξισμού και ρατσισμού ως εκφράσεις ενός ιδιαίτερου τρόπου ζωής που δεν έχουμε δικαίωμα να κρίνουμε βάσει ξένων, για παράδειγμα δυτικών αξιών. Η ομιλία του προέδρου της Ζιμπάμπουε στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ είναι μια τυπική έκφραση αυτού του πράγματος:

> Ο σεβασμός και η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι υποχρέωση όλων των κρατών και κατοχυρώνεται στην χάρτα του ΟΗΕ. Πουθενά αυτή η χάρτα δεν επιφυλάσσει σε μερικούς το δικαίωμα να κρίνουν άλλους, για την εφαρμογή αυτής της οικουμενικής υποχρέωσης. Υπό αυτή την έννοια, απορρίπτουμε την πολιτικοποίηση αυτού του σημαντικού ζητήματος και την εφαρμογή δύο μέτρων και σταθμών, προκειμένου να θυματοποιηθούν κάποιοι που τολμούν να σκέφτονται και να δρουν ανεξάρτητα από τους αυτόκλητους τοποτηρητές της τάξεως της εποχής μας. Και απορρίπτουμε εξίσου προσπάθειες να οριστούν «νέα δικαιώματα» που έρχονται σε αντίθεση με τις αξίες μας, τους κανόνες, τις παραδόσεις και τα πιστεύω μας. Δεν είμαστε ομοφυλόφιλοι! Η συνεργασία και ο αλληλοσεβασμός θα προωθήσουν την υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αντιπαράθεση, οι εξευτελισμοί, και η εφαρμογή δύο μέτρων και σταθμών, αντίθετα, δεν την προάγουν.

Τι θα μπορούσε να σημαίνει η εμφατική παραδοχή του Μουγκάμπε ότι «δεν είμαστε ομοφυλόφιλοι» αναφορικά με το γεγονός ότι, σίγουρα, υπάρχουν πολλοί ομοφυλόφιλοι και στην Ζιμπάμπουε; Σημαίνει, προφανώς, ότι οι ομοφυλόφιλοι υποβαθμίζονται σε καθεστώς καταπιεσμένης μειονότητας, οι πράξεις των οποίων συχνά ποινικοποιούνται άμεσα. Αλλά θα μπορούσε κανείς να κατανοήσει την λογική που υποφώσκει: Το κίνημα των ομοφυλόφιλων προσλαμβάνεται ως μια πολιτισμική επίδραση της παγκοσμιοποίησης κι επίσης, ως ένας τρόπος με τον οποίον η ίδια υπονομεύει τους παραδοσιακούς κοινωνικούς και πολιτισμικούς σχηματισμούς μιας και ο αγώνας ενάντια στους ομοφυλόφιλους εμφανίζεται ως πτυχή του αντι-αποικιακού αγώνα.

Μήπως θα ίσχυε το ίδιο, ας πούμε, για την Μπόκο Χαράμ; Για συγκεκριμένους Μουσουλμάνους η απελευθέρωση των γυναικών αντιπροσωπεύει την χείριστη πτυχή της καταστροφικής πολιτιστικής επίδρασης του καπιταλιστικού εκσυγχρονισμού. Έτσι, η Μπόκο Χαράμ, που τ' όνομά της μπορεί να μεταφραστεί ελεύθερα και περιγραφικά ως «Η δυτική εκπαίδευση [και ιδιαίτερα των γυναικών] είναι απαγορευμένη», μπορεί όταν επιβάλει την ιεραρχική ρύθμιση των σχέσεων των δύο φύλων, να αντιλαμβάνεται τον εαυτό της ως έναν τρόπο για την καταπολέμηση των καταστροφικών επιδράσεων του εκσυγχρονισμού.

Έτσι, το αίνιγμα διατυπώνεται ως εξής: Γιατί οι Μουσουλμάνοι εξτρεμιστές, οι οποίοι έχουν αναμφίβολα εκτεθεί στην εκμετάλλευση, την κυριαρχία και τις υπόλοιπες καταστροφικές και ταπει-

νωτικές πτυχές της αποικιοκρατίας, στοχοποιούν αυτό που αντιπροσωπεύει (για εμάς, τουλάχιστον) το καλύτερο κομμάτι της δυτικής κληρονομιάς – τον εξισωτισμό μας και τις προσωπικές ελευθερίες; Η προφανής απάντηση θα μπορούσε να ήταν ότι ο στόχος τους είναι προσεκτικά επιλεγμένος: Αυτό που κάνει την φιλελεύθερη Δύση τόσο ανυπόφορη είναι ότι δεν ασκεί μόνο την εκμετάλλευση και την βίαιη κυριαρχία, αλλά επιπλέον, προσθέτοντας μια ύβρη στο τραύμα, παρουσιάζει αυτήν την βίαιη πραγματικότητα υπό το πρόσχημα του αντιθέτού της – ελευθερία, ισότητα και δημοκρατία.

Η οπισθοδρομική υπεράσπιση συγκεκριμένων τρόπων ζωής από τον Μουγκάμπε αντικατοπτρίζεται σε αυτό που κάνει ο Βίκτωρ Ορμπάν, ο δεξιός πρωθυπουργός της Ουγγαρίας. Στις 3 Σεπτεμβρίου 2015, δικαιολόγησε το κλείσιμο των συνόρων με την Σερβία ως πράξη υπεράσπισης της Χριστιανικής Ευρώπης ενάντια στην εισβολή των Μουσουλμάνων. Είναι ο ίδιος Ορμπάν, που τον Ιούλιο του 2012, είπε ότι ένα νέο οικονομικό σύστημα πρέπει να εγκαθιδρυθεί στην Κεντρική Ευρώπη:

> Και ας ελπίσουμε ότι ο θεός θα μας βοηθήσει, και ότι δεν θα πρέπει να επινοήσουμε έναν νέο τύπο πολιτικού συστήματος αντί για την δημοκρατία, το οποίο θα πρέπει να επιβληθεί για χάρη της οικονομικής μας επιβίωσης... Η συνεργασία είναι ζήτημα ισχύος, όχι προθέσεων. Ίσως υπάρχουν χώρες όπου τα πράγματα δεν λειτουργούν έτσι, για παράδειγμα οι Σκανδιναβικές χώρες, αλλά ο δικός μας λαός, ένα ημι-ασιατικό συνονθύλευμα, μπορεί να ενωθεί μόνο εάν υπάρχει ισχύς.

Η ειρωνεία αυτών προτάσεων δεν διέφυγε από κάποιους παλιούς Ούγγρους αντιφρονούντες: Όταν ο Σοβιετικός Στρατός εισήλθε στην Βουδαπέστη, για να καταστείλει την αντικομμουνιστική εξέγερση του 1956, το μήνυμα που επανειλημμένα απηύθυναν οι πολιορκούμενοι Ούγγροι ηγέτες στην Δύση ήταν: «Εδώ υπερασπιζόμαστε την Ευρώπη» (Εναντίον των Ασιατών Κομμουνιστών, βεβαίως). Τώρα, αφού ο Κομμουνισμός κατέρρευσε, η Χριστιανική-συντηρητική κυβέρνηση φιλοτεχνεί ως τον κυριότερο εχθρό της την δυτική, πολυπολιτισμική, καταναλωτική φιλελεύθερη δημοκρατία η οποία αντιπροσωπεύει την Δυτική Ευρώπη, και καλεί σε μια νέα, πιο οργανική κολεκτιβίστικη τάξη προκειμένου να υποκαταστήσει την «ταραχώδη» φιλελεύθερη δημοκρατία των τελευταίων δύο δεκαετιών. Ο Ορμπάν ήδη εξέφρασε την προτίμησή του σε εκδοχές «καπιταλισμού με ασιατικές αξίες», όπως η Ρωσία του Πούτιν, έτσι, εάν η πίεση της Ευρώπης προς τον Ορμπάν συνεχιστεί, μπορούμε εύκολα να τον φανταστούμε να στέλνει ένα μήνυμα στην Ανατολή ότι: «Εδώ υπερασπιζόμαστε την Ασία» (Και, για να προσθέσουμε και μια ειρωνική απόχρωση, μήπως τάχα δεν είναι οι σύγχρονοι Ούγγροι απόγονοι των Ούννων του πρώιμου Μεσαίωνα από την δυτική ρατσιστική σκοπιά; –Αττίλας, παραμένει ακόμα και σήμερα ένα δημοφιλές ουγγρικό όνομα).

Δεν υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ των δύο Ορμπάν; Τον φίλο του Πούτιν, που αγανακτεί με την φιλελεύθερη-δημοκρατική Δύση και τον υπερασπιστή της Χριστιανικής Ευρώπης; Όχι. Τα δύο πρόσωπα του Ορμπάν παρέχουν τα τεκμήρια (εφόσον χρειαστεί) για το ότι η κυριότερη απειλή στην Ευρώπη δεν είναι η μετανάστευση των Μουσουλμάνων αλλά οι αντιμετανάστες, λαϊκιστές υπερασπιστές της.

Τι και εάν η Ευρώπη δεχόταν το παράδοξο ότι η δημοκρατική ανοιχτότητά της βασίζεται στον αποκλεισμό. Με άλλα λόγια μήπως «δεν υπάρχει ελευθερία για τους εχθρούς της ελευθερίας», όπως το έθεσε και ο Ροβεσπιέρος αιώνες πριν; Θεωρητικά, αυτό είναι, βεβαίως, αλήθεια, αλλά θα πρέπει να είμαστε πολύ συγκεκριμένοι. Κατά κάποιον τρόπο, ο μαζικός δολοφόνος της Νορβηγίας, Αντρέι Μπρέβικ επέλεξε σωστά τον στόχο του: Δεν επιτέθηκε στους ξένους, αλλά σε εκείνους της δικής του κοινότητας που επιδείκνυαν μεγάλη ανοχή προς τους ξένους. Το πρόβλημα δεν είναι οι ξένοι –είναι η δική μας (ευρωπαϊκή) ταυτότητα.

Παρ' όλο που η συνεχιζόμενη κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζεται ως κρίση της οικονομίας και των ισολογισμών, είναι στα θεμέλιά της μια ιδεολογική-πολιτική κρίση. Η αποτυχία των δημοψηφισμάτων σχετικά με το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, πριν από μερικά χρόνια, έδωσαν ένα ξεκάθαρο στίγμα ότι οι ψηφοφόροι αντιμετωπίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση ως μια «τεχνοκρατική» οικονομική ένωση, που στερείται οποιουδήποτε οράματος που θα μπορούσε να κινητοποιήσει τους λαούς της. Μέχρι το πρόσφατο κύμα διαδηλώσεων από την Ελλάδα μέχρι την Ισπανία, η μόνη ιδεολογία που ήταν ικανή να κινητοποιήσει τους ανθρώπους ήταν η αντι-μεταναστευτική υπεράσπιση της Ευρώπης.

Υπάρχει μια ιδέα που κυκλοφορεί στα υπόγεια της απογοητευμένης ριζοσπαστικής αριστεράς, η οποία αποτελεί μια ηπιότερη επανάληψη της έφεσης προς την τρομοκρατία την επαύριον του κινήματος του 1968: Η τρελή ιδέα ότι μόνο μια ριζική καταστροφή (κατά προτίμηση, οικολογική) μπορεί να ξυπνήσει τις μάζες και να δώσει νέα ώθηση στην ριζική απελευθέρωση. Η τελευταία εκδοχή αυτής της ιδέας σχετίζεται με τους πρόσφυγες: Μόνο μια εισαγωγή ενός πραγματικά μεγάλου αριθμού προσφύγων (και η απογοήτευσή τους, προφανώς, από την στιγμή που η Ευρώπη δεν θα είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις προσδοκίες τους) μπορεί να αναζωογονήσει την ευρωπαϊκή ριζοσπαστική Αριστερά.

Θεωρώ αυτήν την γραμμή σκέψης εντελώς ανήθικη: Εκτός από το γεγονός ότι μια τέτοια εξέλιξη σίγουρα θα προσέφερε μια αποφασιστική ώθηση στην αντιμεταναστευτική βιαιότητα, η πραγματικά τρελή πτυχή αυτής της ιδέας είναι το σχέδιο να καλύψει το κενό των απόντων ριζοσπαστών προλεταρίων με την εισαγωγή τους από το εξωτερικό, έτσι ώστε να πραγματοποιήσουμε την επανάσταση μέσω ενός εισαγόμενου επαναστατικού παράγοντα.

Αυτό, προφανώς, σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται ότι θα πρέπει να ευθυγραμμιστούμε με τον φιλελεύθερο ρεφορμισμό. Πολλοί αριστεροί φιλελεύθεροι (όπως ο Χάμπερμας), που θρηνούν την εντεινόμενη παρακμή της Ε.Ε. φαίνεται πως εξωραΐζουν το παρελθόν της: Η «δημοκρατική» Ε.Ε., την απώλεια της οποίας θρηνούν, ποτέ δεν υπήρξε. Οι πρόσφατες πολιτικές της, όπως για παράδειγμα η επιβολή της λιτότητας στην Ελλάδα, είναι μια απεγνωσμένη προσπάθεια να καταστήσουν την Ευρώπη συμβατή με τον νέο παγκόσμιο καπιταλισμό. Η συνηθισμένη αριστερή φιλελεύθερη κριτική προς την Ε.Ε. –ότι εν τέλει θα ήταν «εντάξει», εάν δεν υπήρχε το «δημοκρατικό έλλειμμα» της– επιδεικνύει την ίδια αφέλεια με τους επικριτές εκείνους των πρώην Κομμουνιστικών χωρών, που επί της ουσίας

τις υποστήριζαν, εκτός από τις διαμαρτυρίες τους για την έλλειψη δημοκρατίας: Και στις δύο περιπτώσεις, το «δημοκρατικό έλλειμμα» είναι και ήταν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της συνολικής δομής.

Αλλά εδώ, είμαι περισσότερο απαισιόδοξος και σκεπτικιστής. Όταν πρόσφατα απαντούσα σε σχετικά με την προσφυγική κρίση ερωτήματα αναγνωστών της *Ζιντόιτσε Τσάιτουνγκ*, της μεγαλύτερης καθημερινής εφημερίδας στη Γερμανία, η ερώτηση που μακράν συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον αφορούσε στη δημοκρατία, αλλά υπό μια δεξιά-λαϊκιστική υποστροφή: Όταν η Άνκελα Μέρκελ πραγματοποίησε την περίφημη δημόσια έκκλησή της, προσκαλώντας εκατοντάδες χιλιάδες στην Γερμανία, ποια ήταν η δημοκρατική νομιμοποίησή της; Τι της έδωσε το δικαίωμα να αναγγείλει μια τόσο ριζική αλλαγή στην γερμανική ζωή δίχως δημοκρατική διαβούλευση; Θέτω αυτό το ζήτημα όχι βέβαια, για να υποστηρίξω τους αντιμεταναστευτικούς λαϊκιστές, αλλά να καταδείξω τα όρια της δημοκρατικής νομιμοποίησης. Το ίδιο ισχύει για εκείνους που αξιώνουν το πλήρες άνοιγμα των συνόρων: Γνωρίζουν ότι, από την στιγμή που οι δημοκρατίες μας, είναι δημοκρατίες εθνικών κρατών, το αίτημά τους ισοδυναμεί με την αναστολή της λειτουργίας τους –που συνακόλουθα επιβάλει μια γιγαντιαία αλλαγή στο status quo μιας χώρας δίχως την δημοκρατική έγκριση του λαού της; (Η απάντηση θα μπορούσε να είναι, βέβαια, ότι οι πρόσφυγες θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν –αλλά αυτό προφανώς δεν φτάνει, καθώς πρόκειται για ένα μέτρο που μπορεί να εφαρμοστεί αφότου οι πρόσφυγες έχουν ήδη ενσωματωθεί στο πολιτικό σύστημα της χώρας). Ένα παρόμοιο πρόβλημα ανακύπτει με την απαίτηση για διαφάνεια στους θεσμούς της Ευρώπης: Αυτό που φοβάμαι είναι ότι, από την στιγμή που σε πολλές χώρες η πλειοψηφία της κοινής γνώμης ήταν ενάντια στην μείωση χρέους της Ελλάδας, το άνοιγμα των διαπραγματεύσεων της Ε.Ε. με την Ελλάδα, στην κοινή γνώμη θα έκανε τους αντιπρόσωπους της να απαιτήσουν ακόμα σκληρότερα μέτρα εναντίον της Ελλάδας.

Αντιμετωπίζουμε εδώ ένα πολύ παλαιό πρόβλημα: Τι συμβαίνει στην δημοκρατία όταν η πλειοψηφία είναι έτοιμη να ψηφίσει ρατσιστικούς και σεξιστικούς νόμους; Δεν έχω κανέναν ενδοιασμό να οδηγηθώ στο συμπέρασμα: Οι πολιτικές της απελευθέρωσης δεν δεσμεύονται a priori από τυπικές-δημοκρατικές διαδικασίες νομιμοποίησης. Όχι, πολύ συχνά οι άνθρωποι ΔΕΝ γνωρίζουν τι θέλουν, ή δεν θέλουν αυτό που γνωρίζουν, ή πολύ απλά επιθυμούν το λάθος πράγμα. Ως προς αυτό, δεν υπάρχει εύκολος δρόμος.

Σίγουρα, ζούμε σε ενδιαφέροντες καιρούς.